

JERZY FABIJANOWSKI, ZDZISŁAW JAGIEŁŁO

Zasady gospodarowania w lasach ustawowo chronionych i propozycje zmian w tym zakresie

Принципы ведения хозяйства в лесах охраняемых законом
и предложения изменений в этой области

Management principles in forests protected by law and
proposals of changes in this field

1. WSTĘP

Pod pojęciem lasów ustawowo chronionych rozumiemy obszary za-
lesione, znajdujące się w parkach narodowych i rezerwach przy-
rody, jak też w parkach krajobrazowych, obszarach krajobrazu chronio-
nego oraz w pewnych przypadkach drzewostany towarzyszące na niewiel-
kich powierzchniach pomnikom przyrody różnego rodzaju.

Z uwagi na zasadnicze różnice związane z celami tworzenia omawia-
nych obiektów, zasady zagospodarowania lasów występujących w par-
kach narodowych i rezerwach z jednej strony oraz w parkach krajobra-
zowych i obszarach krajobrazu chronionego z drugiej strony zostaną roz-
patrzone oddzielnie.

2. ZASADY INWENTARYZACJI W LASACH USTAWOWO CHRONIONYCH

A. Zasady inwentaryzacji w lasach parków narodowych i rezerwatów

W parkach narodowych oraz w rezerwach przyrody przeprowadza
się okresową inwentaryzację przyrodniczo-leśną. Inwentaryzacja ta umo-
żliwia ustalenie stanu posiadania, scharakteryzowanie lasu pod wzglę-
dem przyrodniczym a na obszarach o ochronie częściowej pozwala po-
nadto na prawidłowe zaplanowanie czynności ochronnych.

Inwentaryzację powtarza się w zasadzie co 10 lat. Może ona być pod-
stawą do porównania otrzymanych wyników, skontrolowania wykonanych
czynności oraz ustalenia kierunku zachodzących zmian. Obowiązująca od
1962 r. „Instrukcja o urządzaniu lasów w parkach narodowych i rezer-
watach przyrody” (4) przewidywała wykonanie w ramach inwentaryza-

cji przyrodniczo-leśnej prac gleboznawczych, fitosocjologicznych oraz inwentaryzacji drzewostanów.

Prace gleboznawcze obejmowały charakterystykę gleb, sporządzanie map typów i gatunków gleb, fitosocjologiczne zaś — charakterystykę zespołów oraz niższych jednostek fitosocjologicznych oraz wykonanie map zbiorowisk roślinnych.

Na podstawie wyników tych badań ustalono granice siedliskowych typów lasu według nomenklatury obowiązującej w państwowym gospodarstwie leśnym.

Inwentaryzacja drzewostanów obejmowała ustalenie granic wyłączeń, opis drzewostanów, pomiar zasobności drzewostanów oraz pomiar wyłączeń leśnych.

Zasobność drzewostanów w równowiekowych i mieszanych drzewostanach rębnych, a zwłaszcza o strukturze przerębowej, określają przeważnie przez pomiar drzew na całych powierzchniach, w drzewostanach rębnych i bloskorębnych równowiekowych i jednogatunkowych — na podstawie powierzchni próbnych masowych lub pielęgnacyjnych, zaś w drzewostanach młodszych klas wieku — na podstawie powierzchni próbnych lub szacunkowo.

Prace gleboznawcze i fitosocjologiczne wykonane według wspomnianej instrukcji odznaczają się wystarczającą dokładnością i umożliwiają prowadzenie dalszych prac związanych ze sporządzaniem planu gospodarstwa rezerwatowego. Również zakres prac taksacyjnych przy zachowaniu drzewostanowej metody urządzania lasu można uznać za dostateczny.

Ustalenie zasobności drzewostanów jest natomiast niewystarczające, gdyż określano ją nieprawidłowo za pomocą różnych, niejednorodnych metod. Ustalenie wielkości błędu, z jakim dokonano inwentaryzacji zasobności, było przy tego rodzaju inwentaryzacji niemożliwe. Niedociągnięcia odbijały się niekorzystnie w planowaniu zadań (głównie hodowlanych) na powierzchniach leśnych objętych ochroną częściową, a w obiektach o ochronie ścisłej nie można było dokładnie uchwycić zmian zachodzących pod wpływem procesów naturalnych.

Biorąc pod uwagę niedociągnięcia stosowanych dotychczas metod inwentaryzacji i dążąc do uzyskania wyników umożliwiających dokonywanie spostrzeżeń i porównań o charakterze ilościowym i jakościowym, zwłaszcza w przypadku badań, jak też kontrolowania zmian zachodzących w obiektach chronionych, proponuje się:

— w parkach narodowych i rezerwach przyrody terenów górskich i podgórskich oraz w drzewostanach o zróżnicowanym składzie gatunkowym i strukturze na niżu zakładanie stałych powierzchni kołowych, losowych, rozmieszczonych schematycznie, co pozwala na zastosowanie statystyczno-matematycznej metody inwentaryzacji,

— w pozostałych drzewostanach parków i rezerwatów nizinnych, zastosowanie powierzchni relaskopowych losowych i statystyczno-matematycznej metody obliczeń.

Na części stałych powierzchni kołowych proponuje się wykonanie zdjęć fitosocjologicznych oraz pobranie próbek co najmniej z poziomu próchnicznego gleby w celu przeprowadzenia analiz laboratoryjnych. W rezerwach częściowych i ścisłych można będzie stosować różne zagęsz-

czenie powierzchni, zależnie od zróżnicowania drzewostanów i założonej dokładności.

Wprowadzenie stałych powierzchni kołowych losowych i wykonywanie na nich okresowych pomiarów umożliwi obserwację zjawisk zachodzących w ekosystemach leśnych oraz kontrolę przebiegu i kierunku zachodzących zmian. Dzięki tej metodzie inwentaryzacji możemy poznać m.in.:

- przebieg poszczególnych faz rozwoju drzewostanów o charakterze pierwotnym na różnych siedliskach,
- naturalną sukcesję roślinności po klęskach elementarnych,
- czas i warunki odnawiania się poszczególnych gatunków drzew, jak też okres przebywania odnowień pod osłoną,
- wymagania siedliskowe, a zwłaszcza mikrosiedliskowe, poszczególnych gatunków drzew na danym obszarze,
- maksymalne wymiary i wiek osiągnięte przez drzewa poszczególnych gatunków,
- możliwości produkcyjne drzewostanów,
- stan zdrowotny drzewostanów oraz stopień uszkodzenia przez zwierzyne.

Dzięki stosowaniu tej metody inwentaryzacji oraz uzupełniającym badaniom kompleksowym możemy coraz lepiej poznawać ekosystemy leśne, a przede wszystkim warunki utrzymywania się w nich równowagi ekologicznej, czyli samoregulacji.

B. Inwentaryzacja przyrodniczo-leśna w parkach krajobrazowych i obszarach krajobrazu chronionego

W skład lasów parków krajobrazowych i obszarów krajobrazu chronionego mogą wchodzić lasy państwowe, lasy prywatne, lasy wspólnot, gminne oraz spółdzielcze. Oprócz lasów gospodarczych mogą tu występować także rezerваты przyrody, których sposoby inwentaryzacji omówiono w poprzednim rozdziale.

Lasy państwowe, oprócz kryterium ochronności określonej dla parków krajobrazowych i obszarów krajobrazu chronionego, mają własny podział na lasy grupy I, czyli lasy ochronne, oraz lasy grupy II, tj. lasy gospodarcze (6).

W 1980 r. wprowadzono do użytku nową instrukcję urządzania lasu zmieniającą w dużym stopniu poprzednie metody (5). Inwentaryzację zasobów drzewnych przeprowadza się za pomocą powierzchni próbnych relaskopowych losowych oraz powierzchni próbnych kołowych losowych, przy zastosowaniu metody statystyczno-matematycznej obliczeń i określonej dokładności. Jest to metoda jednolita dla wszystkich lasów państwowych i naszym zdaniem przydatna również dla lasów parków krajobrazowych i na obszarach krajobrazu chronionego. Prace glebowo-siedliskowe według instrukcji z 1980 r. odznaczają się dla wymienionych obszarów wystarczającą dokładnością.

We wszystkich lasach niepaństwowych inwentaryzację przeprowadza się dotychczas szacunkowo, tak przy określaniu siedlisk jak i zasobności lasu.

Celem ujednoczenia metody inwentaryzacji zasobności na całym obszarze parku krajobrazowego proponuje się stosowanie również w lasach

niepaństwowych powierzchni próbnych relaskopowych z wyboru, w liczbie ustalonej przez specjalistów. Taki sposób postępowania umożliwi jednocześnie jednolite określenie zasobów drzewnych na całym obszarze chronionym, określenie zabiegów gospodarczych oraz przeprowadzenie obliczeń na maszynach cyfrowych.

3. WYTYCZNE ZAGOSPODAROWANIA LASÓW USTAWOWO CHRONIONYCH

W instrukcji w 1962 r. o urządzaniu lasów w parkach narodowych i w rezerwach (4) znajdują się wskazówki dotyczące użytkowania drzewostanów jak też ich pielęgnacji, oparte na obowiązujących wówczas Zasadach hodowlanych. Obecnie niezbędne jest wprowadzenie odpowiednich modyfikacji podanych tam zaleceń oraz powtórne, całościowe ich omówienie. Stosownie do podziału wymienionego na wstępie, odrębnie zostaną przedstawione ogólne zasady zagospodarowania lasów 2 grup obszarów chronionych.

A. Parki narodowe, rezerwaty, pomniki przyrody

Na powierzchniach podlegających ochronie ścisłej, zarówno w parkach narodowych jak też i rezerwach, nie wykonuje się zasadniczo żadnych zabiegów gospodarczych. Za zezwoleniem ministra leśnictwa i przemysłu drzewnego mogą być jednak podejmowane określone czynności umożliwiające prowadzenie badań naukowych lub zmierzające do udostępnienia do celów dydaktycznych lub krajobrazowych pewnych części chronionych obiektów.

W szczególnych tylko sytuacjach „naruszenia stanu lasu przez poważną klęskę elementarną lub w przypadku niebezpieczeństwa pojawienia się szkodnika zagrażającego istnieniu lasu mogą być na terenach poddanych ochronie ścisłej zastosowane zabiegi, uznane za niezbędne przez ministra leśnictwa na podstawie opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody” (Rozporządzenie Rady Ministrów z 30 X 1954 r. w sprawie utworzenia Pienińskiego Parku Narodowego — § 9, p. 1). Istnieje również możliwość, np. w przypadku poważnego, wieloletniego zagrożenia lasów wymagającego prowadzenia przez wiele lat różnorodnych czynności, głównie z zakresu ochrony i hodowli lasu, okresowego wyłączenia tych powierzchni spod ochrony ścisłej, jak to miało miejsce w 1983 r. w drzewostanach regla górnego Gorczańskiego Parku Narodowego, opanowanych przez zasnuję wysokogórską.

W parkach narodowych, na obszarach podlegających ochronie częściowej, występują przeważnie zniekształcone drzewostany, które — zgodnie z zaleceniami unaturalnienia — powinny być przebudowywane. W pewnych partiach lasów można jednak nie wykonywać żadnych zabiegów ze względów naukowych, w celu obserwacji naturalnego przebiegu regeneracji tego rodzaju biocenoz. Czynności hodowlane wykonywane w lasach podlegających ochronie częściowej mogą też mieć charakter eksperymentalny.

Przy przebudowie zniekształconych drzewostanów w parkach narodowych i w pewnych przypadkach w rezerwach należy postępować w miarę możliwości zgodnie z zasadami naturalnego kierunku hodowli lasu, wykorzystując spontaniczne tendencje regeneracyjne drzewostanów. Zasadą podstawową jest w tym przypadku wprowadzanie gatunków rodzimych, odpowiadających siedliskom, oraz uwzględnianie warunków mikrosiedliskowych.

Nawiązując do tych ogólnych założeń należy stosować doskonalsze rębnie oraz ich celowe modyfikacje. W parkach nizinnych, w których często przeważa sosna, w przypadku przebudowy ekotypowej należałoby prowadzić na siedliskach Bs lub Bśw: rębnię Ic lub Ib, zamiast Ia, z dłuższym nawrotem cięć, dochodzącym w razie potrzeby do 5 lub więcej lat, oraz uwzględniać nierówny przebieg granic powierzchni zrębowych. Na siedliskach żyzniejszych, zarówno na nizinach jak i w górach, należałoby stosować wyjątkowo elastyczną rębnię IIIc, pozwalającą m.in. na wprowadzanie gatunków zarówno cieniowytrzymałych jak i światłolubnych, oraz stosownie do warunków lokalnych: rębnię IIIb i ewentualnie IIIa (tylko na nizinach) lub IIa i II b. Przy wprowadzaniu wymienionych rębni częściowych modyfikacje polegałyby na: nierównomiernym przebiegu granic pasa manipulacyjnego — z uwagi np. na zróżnicowanie mikrosiedliskowe — ograniczenie wielkości powierzchni manipulacyjnych (IIb), różnicowaniu osłony odnowień, zwiększaniu okresu odnowienia oraz wieku rębności dla poszczególnych gatunków z uwzględnieniem stanu zagrożenia przebudowywanych drzewostanów. Przy rębniach IIIb i IIIa modyfikacje mogłyby ponadto dotyczyć wielkości gniazd, w kierunku zmniejszania ich powierzchni. Wprowadzanym gatunkom należy bowiem zapewnić optymalne warunki rozwoju, dostosowane do wymagań ekologicznych drzew.

Przy unaturalnianiu zniekształconych drzewostanów powinno się ponadto wykorzystywać:

a) wyniki badań prowadzonych m.in. na stałych powierzchniach obserwacyjnych, na których odbywa się wspomniana wyżej naturalna regeneracja (2) zniekształconych drzewostanów, głównie dzięki rozprzestrzenianiu nasion przez wiatr i zwierzęta,

b) dotychczasowe doświadczenia dotyczące przebudowy, zebrane w drzewostanach rezerwatowych podobnego typu, a występujących w zbliżonych warunkach siedliskowych,

c) wyniki kolejnych inwentaryzacji na stałych powierzchniach, które umożliwiają celowe modyfikacje zaplanowanego postępowania hodowlanego, związanego z unaturalnieniem drzewostanów.

Przy odnawianiu drzewostanów przeznaczonych do przebudowy dobór gatunków docelowych powinien wynikać z dokładnej analizy siedliskowej jak też z rezultatów szczegółowego rozpoznania fitosocjologicznego, uwzględniającego zespoły leśne oraz niższe jednostki systematyczne, różniące się składem i strukturą drzewostanów, rosnących na występujących w terenie płatach. Przy unaturalnieniu należy zwracać uwagę na odpowiednie pochodzenie materiału reprodukcyjnego (ekotypy), zwłaszcza w górach (1).

W przypadku doboru więźby mogłyby obowiązywać zalecenia podane z Zasadach hodowli lasu (6) z tendencją do jej rozluźniania, celem za-

pewnienia swobodnego i regularnego rozwoju koron, co wpływa m.in. na zwiększenie żywotności i odporności drzew i drzewostanów na klęski różnego rodzaju, zwłaszcza w górach.

W ramach cięć pielęgnacyjnych, prowadzonych w przebudowywanych drzewostanach, należy zwracać baczną uwagę przede wszystkim na utrzymanie możliwie urozmaiconego, zaplanowanego składu gatunkowego, formy mieszania i struktury drzewostanów oraz odpowiedniego stanu zdrowotnego i żywotności drzew, m.in. przez zapewnienie ich koronom należytej przestrzeni życiowej.

W parkach narodowych znajdują się również niewielkie na ogół tereny podlegające ochronie częściowej, ze względu na konieczność prowadzenia w nich zabiegów specjalnych umożliwiających np. istnienie danej biocekozy, gatunku chronionego lub rzadkiego. Zagadnienie to omówiono szczegółowiej przy zagospodarowaniu rezerwatów.

Cele, dla których tworzy się rezerваты, dają podstawę do określenia ich statusu i wynikających z tego zasad ich zagospodarowania. Mylne ustalenie rodzaju ochrony może spowodować skutki przeciwne od zamierzonych, np. zanik gatunku światłożądneho z powodu zastosowania ochrony ścisłej zamiast częściowej, wskutek nadmiernego ocienienia miejsc występowania chronionej rośliny.

W rezerwachach częściowych zabiegi muszą mieć charakter nieszablonowy, zabezpieczający cel utworzenia rezerwatu. W związku z tym trudno byłoby podać jakieś ogólnie obowiązujące rębnie. Powinno się tutaj stosować tzw. „swobodny sposób użytkowania ochronnego” charakteryzujący się m.in. dostosowaniem do warunków lokalnych dobozem rodzaju cięć, wiekiem rębności, okresem odnowienia itp. Pozwoliłby on w optymalny sposób na realizację celów, dla których utworzono każdy z rezerwatów częściowych. W tego rodzaju rezerwach należy dążyć przede wszystkim do odnawiania naturalnego, a glebę przygotowywać tylko w przypadkach niezbędnych, np. przy odnawianiu modrzewia. Nie przewiduje się natomiast na tego typu obszarach chronionych nawożenia, wapnowania oraz stosowania chemicznych środków walki z chwastami oraz szkodnikami.

Przy pielęgnacji, która będzie miała nadal za zadanie zabezpieczenie celu ochrony, należy dążyć m.in. do popierania okazów drzew o rozmaitych formach, co pozwoli na utrzymanie możliwie dużej różnorodności fenotypowej i genotypowej drzewostanów.

Dodatkowe udostępnianie powierzchni podlegających ochronie ścisłej w parkach narodowych oraz rezerwachach nie jest wskazane. Dla prowadzenia badań naukowych i ewentualnego zwiedzania tych obiektów wystarczą istniejące już drogi lub utrzymane w należywym stanie specjalnie przeznaczone do tego celu ścieżki dydaktyczne lub szlaki turystyczne.

Na powierzchniach objętych ochroną częściową, a zwłaszcza w przebudowywanych drzewostanach, sieć dróg utwardzonych powinna być ograniczona do koniecznego minimum. Drogi te przyczyniają się nie tylko do racjonalnej realizacji zaplanowanych zabiegów hodowlanych, ale również do kontroli i sterowania ruchem zwiedzających.

Wokół granic leśnych rezerwatów ścisłych i częściowych powinno się tworzyć strefy ochronne, tzw. otuliny, o szerokości co najmniej 100 m. Drzewostany znajdujące się w tej strefie powinny być w ten sposób za-

gospodarowane, aby chroniły te cenne obiekty przed ewentualnymi zagrożeniami zewnętrznymi oraz jednocześnie przed zmianami środowiska wewnętrznego, powstającymi na skutek zabiegów gospodarczych wykonywanych w pobliżu rezerwatu, np. zrębów.

Z przedstawionych tu ogólnych zaleceń wynika, że gospodarowanie w rezerwach częściowych wymaga wiedzy, doświadczenia, wyczucia oraz ścisłych kontaktów z naukowcami, zwłaszcza w przypadkach wątpliwych.

W rezerwach nieleśnych: geologicznych, faunistycznych, torfowiskowych, krajobrazowych i innych, gdzie występują jednak drzewostany, ich zagospodarowanie będzie miało na celu przyczynianie się do utrzymania wartości chronionych danych obiektów i stworzenie dla nich odpowiedniej oprawy, podkreślającej ich naturalne wartości. W pewnych jednak przypadkach, np. w rezerwach stepowych, zadaniem leśnika będzie zabezpieczenie tych obiektów przed zarośnięciem, m.in. przez systematyczne usuwanie pojawiających się naturalnie drzew i krzewów lub kontrolowany wypas, celem zapewnienia istnienia tego rodzaju powierzchni chronionych.

W przypadku pomników przyrody, zagospodarowanie niewielkich, towarzyszących im drzewostanów jest uzależnione od obiektu. W ogólnych jednak zarysach powinno być zbliżone do postępowania dla rezerwatów nieleśnych, podanych wyżej. Jeśli pomniki przyrody stanowią pojedyncze drzewa lub ich grupy, należy zapewnić im oprócz stosowanych warunków bytowania należytą oprawę oraz odpowiednią ochronę przed ewentualnymi klęskami elementarnymi, zwłaszcza przed wiatrem. Niektóre zabytkowe drzewa wymagają ponadto, dla zabezpieczenia ich istnienia, specyficznych zabiegów konserwacyjnych opartych na opinii entomologów, fitopatologów i innych specjalistów.

Wyjaśnienia wymaga jeszcze sposób określenia wielkości pozyskiwanej masy drewna na powierzchniach podlegających ochronie częściowej. Wynika ona z realizacji zaplanowanych zabiegów związanych głównie z przebudową drzewostanów, jak też zabezpieczaniem innych celów, dla których utworzono dany park lub rezerwat. W żadnym razie nie jest i nie może to być pozycja wynikająca z potrzeb czysto gospodarczych, mających na względzie pozyskanie masy drzewnej oraz pożądanych sortymentów.

Z racjonalnym utrzymaniem i zagospodarowaniem lasów rezerwatowych wiąże się ściśle sprawa uregulowania ilości zwierzyny, zwłaszcza płocej, która nierzadko znajduje tu odpowiadające jej warunki bytowania i jednocześnie utrudnia lub całkowicie niszczy odnowienia. Uniemożliwia to realizację celów ochrony.

B. Lasy parków krajobrazowych i obszarów krajobrazu chronionego

W lasach parków krajobrazowych i obszarów krajobrazu chronionego należy się zasadniczo opierać na zaleceniach podanych w Zasadach hodowli lasu (6) dla lasów grupy I, dotyczących zwłaszcza zakresu stosowania rębni, długości okresu odnowienia, jak też docelowego składu gatunkowego. Powinno się jednak zwracać baczną uwagę, aby przy użytkowaniu, odnawianiu i pielęgnowaniu drzewostanów uwzględniać i zwiększać

sząć w możliwie szerokim zakresie ich walory estetyczne. Mogłyby więc tu być stosowane, z niewielkimi modyfikacjami, zalecenia podane w § 34 wymienionych Zasad.

Przy wykonywaniu prac z zakresu inżynierii leśnej, zwłaszcza w górach, należy zwracać baczna uwagę, aby przebieg dróg leśnych był dostosowany do konfiguracji terenu i nie zaburzał lokalnych stosunków wodnych oraz, aby przy odbudowie potoków do utrwalania brzegów używać w możliwie szerokim zakresie żywego materiału (krzewy, drzewa).

W przypadku użytkowania powinniśmy dążyć, podobnie jak w przebudowywanych drzewostanach parków narodowych, do stosowania rębni doskonalszych oraz ich modyfikacji. Godne zalecenia w lasach tego typu byłoby podwyższenie w miarę możliwości kolei rębności — w porównaniu z zalecanymi przez NZLP — dla poszczególnych gatunków drzew od 10 (np. brzoza) do 30 (np. dąb) lat.

Przy odnawianiu drzewostanów powinno się zwracać uwagę przede wszystkim na możliwie duże urozmaicenie ich składu gatunkowego, struktury i formy zmieszania. Przy doborze gatunków należy uwzględniać — oprócz ich dostosowania do siedlisk oraz odpowiednich pochodzeń — przyszłą atrakcyjność drzew. Zasadą powinno być stosowanie gatunków rodzimych. Wprowadzanie gatunków egzotycznych może być zalecane głównie w lasach znajdujących się w obszarach krajobrazu chronionego, przy parkingach, polach namiotowych, miejscach wypoczynku i zabaw. Miałyby to jednocześnie dodatkowe znaczenie dydaktyczne.

Urozmaicenie składu gatunkowego, a zwłaszcza możliwość uwzględniania gatunków cieniowyttrzymałych, będzie związane ze wspomnianym wyżej wydłużaniem okresu odnowienia. Pozwala to jednocześnie na różnicowanie struktury już w okresie młodocianym. Przy realizacji ostatnio wymienionych zadań (skład gatunkowy, struktura) dużą rolę odgrywa różnorodność stosowania wieźby. Luźne i zwarte wieźby pozwalają m.in. na kształtowanie pokroju drzew. Wieźba luźna przyczynia się np. do wyprodukowania w krótkim stosunkowo czasie atrakcyjnych, grubych drzew o rozłożystych, konarzystych koronach lub ich grup.

Cięcia pielęgnacyjne prowadzone w lasach gospodarczych powodują niewątpliwie poprawę jakości drzew i produkowanego surowca, ale jednocześnie redukują lub powodują zanik różnorodnych form drzew uznawanych za „szkodliwe”. Z tego też względu w lasach o charakterze rekreacyjnym należy dążyć od wczesnej młodości nie tylko do utrzymania urozmaiconych: składu gatunkowego, formy zmieszania i struktury, ale i kształtów drzew, biorąc pod uwagę jako główne kryterium atrakcyjny, estetyczny ich wygląd. W tym ujęciu za atrakcyjne mogą być uznane drzewa wykazujące interesujące zniekształcenia, rozpięracze itp. Tego rodzaju postępowanie powinno się stosować zwłaszcza wzdłuż uczęszczanych dróg, szlaków i ścieżek turystycznych, miejsc wypoczynku itp.

Trzebieże wykonywane w okresach drzewostanu dojrzewającego i dojrzałego przyczyniają się też do dalszego formowania drzew grubych („pomnikowych”). Trzebieże pozwalają nam ponadto na popieranie i utrzymywanie w możliwie szerokim zakresie drzew sędziwych, pomników przyrody oraz okazów dziuplastych, co przyczynia się do urozmaice-

nia biocenoz m.in. przez stworzenie miejsc bytowania dla różnych zwierząt, a zwłaszcza ptaków.

Należy również zaznaczyć, iż trzebieże powinny być wykonywane — zwłaszcza w drzewostanach górskich, narażonych na szkodliwe działanie wiatru, śniegu i okiści — bez względu na pozyskanie użytków przygodnych, ponieważ racjonalne przeprowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych przyczynia się do uodpornienia drzewostanów na klęski elementarne. Podobne zalecenie powinno dotyczyć przebudowywanych lasów w parkach narodowych.

Ustalanie etatu dla lasów parków krajobrazowych powinno wynikać jedynie z potrzeb hodowlanych. Na obszarach krajobrazu chronionego podstawową zasadą powinno być natomiast nieprzekraczanie etatów rębnych ustalonych w sposób prawidłowy.

W przedstawionym referacie nie rozpatrzono zasad postępowania w lasach zagrożonych zanieczyszczeniami powietrza (3), ponieważ zagadnienie to wymaga dla obszarów chronionych odrębnego opracowania. Staraliśmy się jednak rozpatrzyć problemy naszym zdaniem najważniejsze, przewodnie, których zaproponowane rozwiązania oraz ich realizacja powinny przyczynić się do możliwie trwałego zabezpieczenia zasadniczych funkcji obszarów chronionych: naukowych, kulturowych, zdrowotnych, jak też w znacznym stopniu ochronnych i produkcyjnych.

Musimy zdawać sobie jednocześnie sprawę, że pewna część proponowanych zasad będzie ulegała z czasem ewolucji z uwagi na stałe zmiany środowiska przyrodniczego, powodowane głównie przez zanieczyszczenia powietrza, jak też nowe informacje o ekosystemach leśnych oraz sposobach zagospodarowania powierzchni chronionych wynikające z prowadzonych stale badań.

LITERATURA

1. Bałut S.: Nowe zasady rejonizacji gospodarki nasiennej w lasach Karpat Zachodnich. Acta Agr. Silv., Ser. Silv. 1972 Vol. 12.
2. Dziejowski J.: Statystyczno-matematyczna metoda inwentaryzacji drzewostanów na przykładzie rezerwatu ścisłego w masywie Trzech Koron w Pieninach w latach 1972 i 1974. Ochr. Przyr. 1980 R. 43.
3. Fabijanowski J.: Hodowla lasu wobec zagrożenia imisjami drzewostanów w górach. Sylwan 1986 R. 130 nr 2—3.
4. Instrukcja o urządzaniu lasów w parkach narodowych i rezerwatach przyrody. MLiPD — Zarząd Ochrony Przyrody 1962.
5. Instrukcja urządzania lasu. Warszawa: PWRiL 1980.
6. Zasady hodowli lasu. Wyd. IV znowelizowane. Warszawa: PWRiL 1979.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 5 maja 1986 r.

Краткое содержание

Под понятием лесов охраняемых законом понимаются покрытые лесом территории, находящиеся главным образом в национальных парках и заповедниках, а также в ландшафтных парках и на территориях охраняемого ландшафта.

На основании оценки ведения хозяйства до сих пор на территориях национальных парков и заповедников, предлагается при природно-лесной инвентаризации, кроме фитосоциологических и почвоведческих работ, применение статистическо-математического метода инвентаризации — вместо инвентаризации по выделам — на постоянных круглых или реляскопных площадях.

В ландшафтных парках и территориях охраняемого ландшафта рекомендуется статистическо-математический метод на реляскопных площадях как в государственных, так и частных лесах.

На площадях подвергнутых строгой защите в принципе не проводились — до сих пор — никакие мероприятия. На площадях подвергнутых частичной защите лесоводственные работы должны вестись способом обеспечивающим достижение запланированной цели, как например: реконструкция или сохранение существующего состояния. При реконструкции рекомендуется применение усовершенствованных рубок и целевые модификации простых рубок. Во втором случае предлагается „свободный способ защитного пользования” соответствующего цели защиты.

В заповедниках: геологических, фаунистических и других, там где наблюдаются насаждения, их освоение будет заключаться, главным образом, в том чтобы сохранить или увеличить ценности данного объекта. Вокруг заповедников рекомендуется создание защитных полос шириной по крайней мере 100 метров.

В ландшафтных парках и на территориях охраняемого ландшафта рекомендуется ведение хозяйства предусмотренное в инструкции для лесов защитного характера и применение как можно шире принципов естественного лесоводства. При уходе рекомендуется сохранение большого разнообразия форм деревьев, учитывая условия эстетического отдыха. Размеры лесопользования должны устанавливаться на основании лесоводческих потребностей. Рекомендуется радикальное уменьшение поголовья животных, особенно оленьевых уничтожающих насаждения.

Summary

Under the expression forests protected by law we understand afforested territories, situated mainly in national parks, and reservations of nature, as well as in landscape parks and territories of protected landscape.

On the base of evaluation of hitherto being applied management in national parks and reservations, one proposes to apply in the process of forest inventory, besides phytosociological and pedological works, the statistical-mathematical inventory method — instead of stands — in permanent circular areas or relascope areas.

In landscape parks and territories of protected landscape, the statistical-mathematical method in relascope areas is recommended, both in State and private forests.

In areas under strict protection principally — as so far — no treatments are performed. In areas under partial protection, silvicultural measures should be applied in a way ensuring the achievement of planned goals, such like e.g.: transformation or preservation of the present state. At transformation, the application of improved forms of cutting or of sensibly changed simple forms of cutting is recommended. In the second case a „free way of protective forest exploitation”, adapted to the goal of protection, is proposed.

In geological, faunistical and other reservations, if there are forest stands, the main task of their management will be to preserve or increase the value of given objects. It is recommended to create around the reservations of nature a protective belt, at least 100 metres wide.

In landscape parks and territories of protected landscape, one recommends management ways provided in instructions for forests of protective character and application, as wide as possible, of principles of natural silviculture. At tending, it is recommended to preserve a great variety of tree forms, taking into account the respects of beauty and recreation. The felling volume should be determined on the base of silvicultural needs. One postulates a radical reduction of game population; especially of deer, damaging regenerations.

U honorowanie prof. Władysława Płońskiego przez władze kanadyjskie

Чествование проф. Владислава Плонского канадскими властями

Tribute payed to Professor Władysław Płoński
by the Canadian authorities

8 lutego 1986 r. na dorocznym zjeździe Ontaryjskiego Stowarzyszenia Leśnego w Toronto został w szczególny sposób uhonorowany przez władze kanadyjskie prof. dr Władysław Płoński.

W. Płoński jest absolwentem Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej, gdzie doktoryzował się w 1929 r., a następnie habilitował w 1935 r. z siedliskowych podstaw urządzania lasu. W 1933 r. zaczął pracować w Zakładzie Doświadczalnym Lasów Państwowych w Warszawie, a po jego przeistoczeniu w Instytut Badawczy Lasów Państwowych był kierownikiem Oddziału Urządzania. W latach trzydziestych należał do czołowych autorów współpracujących z redakcją „Sylwana”. Ogłosił drukiem kilkanaście prac. Opracował m.in. tablice zasobności i przyrostu drzewostanów dla sosny. W latach 1938—1939 prowadził redakcję „Lasu